

frigoúra, Vauclusa *farigoura*, Tarn-e-G. *frigouro*, que sembla mantenir fins avui, sense dissimilació o metàtesi, la de la base suposada FRAGROR-ARE.

La raó més robusta a favor d'aquesta explicació etimològica una mica complicada és que, a base d'un nom substantiu de planta, ni s'havia trobat res de satisfactori ni a penes sostenible. La més defensable encara era la primera idea de M-Lübke (REW₁, 3301) *FILICŪLA*, pròpiament 'falguereta', diminutiu de *FILIX* 'falguera', nom del polipodi o falzia (cast. *culantrillo*). Això almenys era un nom de planta existent (documentat en Cató)¹² i l'evolució fonètica amb dissimilació **ferigola* era possible admetent un tractament mig-savi (restarien les estranyeses que he posat de relleu més amunt, pots ser en rigor superables).

Veritat que la falzia és una herba de família ben diferent de la farigola, de manera que quasi la única semblança està en la grandària modesta i humil presència d'una i altra herba. No perdem de vista els tantíssims casos en què el poble ha usat noms de plantes unes per altres: de vegades condicionant-los amb els qualificatius *vera/borda* (tan usat en el nostre fitònim), o en les denominacions hellenístiques *chamaedrys*, *chamae-pitys*, *chamae-melon* i anàlogues (¿què té a veure la camamilla amb una pomereta, si bé es mira?), o per múltiples trasllats d'una planta a una altra; ja en la nostra, observem que en el Roergue la *faligoulo-fero* és «santoline» o sigui 'santònic', que ja ni tan sols és una labiada sinó una composta, que a I, § 2 i II, § 2 el FEW aplega 15 localitats on el tipus *frigoulo* designa el «serpolet», i en altres punts l'anota com a «germandrée de montagne».

A desgrat de tot, resta el fet que *filicula* i *farigola* siguin herbes tan diferents, que determinà el gran lingüista-botànic Vittorio Bertoldi a rebutjar tan decididament aquesta etimologia.

Però el tipus **FERRICULA* amb què prova de reemplaçar-la és força més insostenible encara. Ja he posat de relleu l'obstacle fonètic que li barra absolutament el pas per més que es vagi endur l'acceptació de M-Lübke (REW₁, 9660), *AlcM* i Battisti és incomprendible que ho fessin, ja per això sol. Però és que no sols **ferricula* és una mera suposició (per més que M-L no li posi asterisc), sinó que és una formació inacceptable des del punt de vista llatí: un diminutiu en -ICULA partint de FERRUM només podria significar 'ferrets', 'ferros petits', cosa sense solta per a un nom de planta.

Bertoldi en les seves notes (ZRPb. LIV, 230-4; i RLIR II, 143 i 154-6) es va embalar partint del grec *σιδηρίτις*, nom d'una herba en Dioscòrides (derivat de *σίδηρον*, nom grec del ferro), i observant que en la versió llatina de Dioscòrides apareix això traduït per *ferraria*; des d'ací, diu, hi hagué calcs semblants en altres llengües (al. *eisenkraut*, dan. *jernurt*, rs. *želež-jakū*, tots ells provinents del nom del ferro en aquestes llengües). Però ni *ferraria* és **FERRICULA* (ja això és un salt mortal), ni al capdavant la *σιδηρίτις* o la *ferraria* ni les altres no han designat la farigola, sinó altres herbes, per més que siguin labiades, però ben diferents de la farigola.¹³ Llavors, ¿de què serveix una

etimologia amb poca base semàntica, amb un postulat morfològic arbitrari i increïble, i amb un obstacle fonètic total?

Apreciant ja algunes d'aquestes raons s'hi va oposar Wartburg (FEW III, 465); però és ben bé recaure acceptar per això la superficial pensada de Montoliu (BDC IV, 20-21): partir d'un II. *fericūla* mot rar, que en algun obscur autor apareix amb el sentit de 'salvatgina', 'animalet silvestre': és clar que manca tot indici semàntic per suposar que una cosa així pugui passar a ser un nom de planta, i encara de més a més amb un tractament fonètic savi (injustificable en una designació tan estranya al llatí).

En conclusió es pot acceptar la formació postverbal que he deixat fonamentada. És versemblant, però, que en el món dels herbolaris i botànics populars la derivació *freigolar* > *ferigola* vagi ser elevada a definitiva en el repertori dels noms de planta, per reminiscència de la forma del nom *FILICULA* de la falzia, que en certa manera actuaria de model (que també hi ajudés una reminiscència de la *ferraria* del Dioscòrides lombard no es pot descartar, però no cal i ho trobo poc versemblant havent-hi ja tan poca semblança de forma i fins de sentit).

DERIV.: *Farigolaire*. *Farigolar* m. [Verdaguer, i veg. supra]. *Farigoler*. *Enfarigolar*.

¹ F. Soldevila, *Pere II el Gran* III, pp. 439, 434, 437. — ² És graciós que M-Lübke afirmi que aquest nom de planta no pot venir de *ferigola* o *FILICULA* perquè s'hi oposa la «-rr- del prov. antic» (*AlcM arriba* fins a escriure prov. **ferricula*, forma inexistente que no ha suposat mai ningú). Es funda en una mala grafia (hapax) *ferrigola* que Rayn. (III, 316) atribueix al *Breviari d'Amor*, però la forma real que Levy (PSW II, 453) troba en els mss. d'aquesta obra és *ferigola*; és sabut que Rayn. sovint no disposava de bons mss., i altres cops es guia per suposades connexions etimològiques: ara bé, com observa Spitzer (*Litbl.* XL, 178) aquí Rayn. vol suposar que *ferigola* és l'espígol, cosa errònia, però que es devia inspirar en una connexió amb *ferratge* 'prat, farragenal' llatí *FARRAGO* (amb el qual l'ajunta en la seva obra), o amb *FERRUM*. Quant a Bertoldi, fa bastant el desentès en la qüestió de la -r-, i solament diu que ha vist una forma cat. *ferrigola* de 1345, però com que s'absté de dir on l'ha trobada, i no veiem que ningú l'hagi esmentada mai, hem de donar-ho com a fruit d'una confusió. — ³ A casa meua i d'altres; no és just, doncs, el que escriu el tortosí Vergés i Paulí «que ja comensen a ser una antiguala» tot planyent: «sopes en *frigola*, font de salut per a tots i d'alegria per als pobres» (*Espurnes* v, 62). — ⁴ Regalèssia? aran. *blanieu*, a-arag. *mandil*, gc. *blaneytch* (Cor., *VocAr.*; Rohlf, *Le Gc.*). *Mandil* (MA)? — ⁵ Doncs, ja el 1575, *tomillo* devia ser usat entorn de la capital valenciana, i *frigola* (o *frigóla*?) era la forma catalana més general (o gironina), *ThPu.*, 49. — ⁶ Com que no tinc nota que el mot s'usí enlloc en català occidental al N. de l'aiguabarreig Ebre-Segre, dubto molt que pugui ser això un nom de lloc que